EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 27. 1. 2014
COM(2014) 27 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

o implementácii rámcového rozhodnutia Rady 2008/913/SVV o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva

{SWD(2014) 27 final}

1. ÚVOD

Všetky formy a prejavy rasizmu a xenofóbie sú nezlučiteľné s hodnotami, na ktorých je založená EÚ. V Lisabonskej zmluve sa stanovuje, že Únia sa usiluje o zabezpečenie vysokej úrovne bezpečnosti prostredníctvom opatrení na predchádzanie trestnej činnosti, rasizmu a xenofóbie a na boj proti nim[1].

Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva[2] (ďalej len „rámcové rozhodnutie“) sa prijalo jednomyseľne 28. novembra 2008 po siedmich rokoch rokovaní. Hlavným dôvodom komplikovaného charakteru týchto rokovaní boli rozdiely právnych systémov a tradícií členských štátov, pokiaľ ide o ochranu práva na slobodu prejavu a jeho obmedzení. Napriek tomu existoval dostatočný spoločný základ na vymedzenie trestnoprávneho prístupu k fenoménu rasizmu a xenofóbie na úrovni celej Únie s cieľom zabezpečiť, že to isté správanie bude predstavovať trestný čin vo všetkých členských štátoch a že fyzickým a právnickým osobám, ktoré spáchajú tieto trestné činy alebo sú za ne zodpovedné, sa udelia účinné, primerané a odradzujúce tresty.

Boj proti rasizmu a xenofóbii je potrebné zasadiť do kontextu základných práv: rámcové rozhodnutie je založené na potrebe ochrany práv jednotlivcov, skupín a spoločnosti vo všeobecnosti trestaním obzvlášť závažných foriem rasizmu a xenofóbie pri súčasnom dodržiavaní základných práv na slobodu prejavu a združovania. Vyjadruje sa v ňom teda „nesmierna dôležitosť boja proti rasovej diskriminácii vo všetkých jej formách a prejavoch“, ako zdôraznil Európsky súd pre ľudské práva, ktorý uviedol, že môže byť potrebné v „demokratických spoločnostiach sankcionovať všetky formy prejavu, ktoré rozširujú, podnecujú, podporujú alebo odôvodňujú nenávisť založenú na neznášanlivosti, alebo im dokonca predchádzať“[3]. Rámcové rozhodnutie sa musí uplatňovať v súlade so základnými právami, najmä slobodou prejavu a združovania, ktoré sú zakotvené v Charte základných práv.

V súlade s článkom 10 ods. 1) protokolu č. 36 zmlúv nemá Komisia do skončenia prechodného obdobia, teda do 1. Decembra 2014, právomoc začať konania o porušení predpisov podľa článku 258 ZFEÚ, pokiaľ ide o rámcové rozhodnutia prijaté pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy.

V rámcovom rozhodnutí sa teraz od Komisie požaduje, aby vypracovala písomnú správu hodnotiacu rozsah, v akom členské štáty implementovali všetky ustanovenia týchto právnych predpisov. Táto správa je založená na transpozičných opatreniach oznámených členskými štátmi (pozri prílohu) a na technických informáciách, ktoré si od nich Komisia vyžiadala počas svojej analýzy (vrátane vnútroštátnej judikatúry, prípravných prác, usmernení atď.), ako aj na informáciách získaných z piatich zasadnutí skupiny vládnych expertov a na štúdii, ktorú si nechala vypracovať Komisia[4].

Členské štáty boli povinné do 28. novembra 2010 oznámiť znenie ustanovení, ktorými transponujú do svojich vnútroštátnych právnych predpisov povinnosti, ktoré im boli uložené na základe rámcového rozhodnutia. Všetky členské štáty oznámili vnútroštátne opatrenia prijaté na dosiahnutie súladu s rámcovým rozhodnutím.

---

1 Článok 67 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

2 Ú. v. EÚ L 328/55, 6.12.2008.

3 Rozsudky ESĽP z 23.9.1994 (*Jersild/Dánsko*) a 6.7.2006 (*Erbakan/Turecko*). Pozri tiež rozsudok z 9.7.2013 (*Vona/Maďarsko*) − konkrétne o slobode zhromažďovania a združovania.

4 Štúdia právneho rámca, ktorý sa uplatňuje na rasistické alebo xenofóbne prejavy nenávisti a trestné činy páchané z nenávisti v členských štátoch EÚ (JUST/2011/EVAL/FW/0146/A4).

2. HLAVNÉ PRVKY RÁMCOVÉHO ROZHODNUTIA

V rámcovom rozhodnutí sa vymedzuje spoločný trestnoprávny prístup k určitým formám rasizmu a xenofóbie, konkrétne pokiaľ ide o dva druhy trestných činov, ktoré sú všeobecne známe ako rasistické a xenofóbne prejavy nenávisti a trestné činy páchané z nenávisti[5].

Pokiaľ ide o „prejavy nenávisti“, členské štáty musia zabezpečiť, aby sa za trestné považovali nasledujúce úmyselné skutky, ak sú namierené voči skupine osôb alebo členovi takejto skupiny vymedzenej na základe rasy, farby pleti, náboženského vyznania, rodového pôvodu či národného alebo etnického pôvodu:

– verejné podnecovanie k násiliu alebo nenávisti vrátane verejného rozširovania alebo distribúcie písomností, obrázkov alebo iných materiálov,

– verejné schvaľovanie, popieranie alebo hrubé zľahčovanie:

  – zločinov genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov ako sú vymedzené v článkoch 6, 7 a 8 Štatútu Medzinárodného trestného súdu (ďalej len „MTS“), alebo

  – zločinov vymedzených v článku 6 Charty Medzinárodného vojenského tribunálu priloženej k Londýnskej dohode z 8. augusta 1945,

  ak sú tieto skutky vykonané tak, že môžu podnecovať násilie alebo nenávisť voči takejto skupine alebo jednému alebo viacerým členom takejto skupiny.

Podľa článku 1 ods. 2 rámcového rozhodnutia sa môže každý členský štát rozhodnúť trestať *iba* skutky vykonané buď tak, že i) pravdepodobne narušia verejný poriadok, alebo ii) ak je skutok hrozbou, urážkou, alebo hanobením. Podľa článku 1 ods. 4 môže každý členský štát vyhlásiť, že popieranie alebo hrubé zľahčovanie uvedených trestných činov bude považovať za trestné *iba* ak boli tieto trestné činy uznané konečným rozhodnutím vnútroštátneho súdu tohto členského štátu a/alebo medzinárodného súdu alebo len konečným rozhodnutím medzinárodného súdu. Táto možnosť neexistuje pre skutky schvaľovania uvedených trestných činov.

Pokiaľ ide o „trestné činy páchané z nenávisti“, členské štáty musia zabezpečiť, aby sa rasistická a xenofóbna motivácia považovala za priťažujúcu okolnosť alebo aby súdy mohli brať takúto motiváciu do úvahy pri určovaní trestov.

3. TRANSPOZÍCIA ČLENSKÝMI ŠTÁTMI

3.1. Rasistické a xenofóbne prejavy nenávisti (článok 1)

3.1.1. Verejné podnecovanie k násiliu alebo nenávisti

Aj keď trestné zákony väčšiny členských štátov obsahujú ustanovenia, ktoré sa zaoberajú skutkami „podnecovania k násiliu a nenávisti“, používaná terminológia („provokovanie“, „vyvolávanie“, „propagácia“, „podpora“, „navádzanie“, „pobádanie“ atď.) a uplatňované kritériá sa líšia. DK, FI a SE nemajú osobitné ustanovenia pre skutky podnecovania a používajú ustanovenia, ktoré trestne postihujú výhražné, urážlivé, hanlivé, ohováračské alebo pohŕdavé slovné prejavy založené na rase, farbe pleti, náboženstvom vyznaní alebo viere, národnom alebo etnickom pôvode.

Väčšina členských štátov uvádza osobitné odkazy na násilie aj nenávisť (BE, BG, DE, EE, ES, EL, FR, HR, IT, CY, LV, LT, LU, MT, NL, AT, PT, SI, SK). Ak má byť tento nástroj účinný, je dôležité trestne postihovať verejné podnecovanie k násiliu a aj verejné

[5] Tieto výrazy sa však v rámcovom rozhodnutí nepoužívajú.

podnecovanie k nenávisti. Aj keď EE, EL a PT uvádzajú odkazy na obidva výrazy, EE vyžaduje výsledné ohrozenie života, zdravia a majetku osoby, EL trestne postihuje podnecovanie *ku skutkom alebo činnostiam pravdepodobne vedúcim k nenávisti alebo násiliu* a PT vyžaduje dodatočný organizačný prvok na strane údajných páchateľov, pričom žiadna z týchto skutočností nie je uvedená v rámcovom rozhodnutí. Aj keď sa v právnych predpisoch CZ, IE, HU, PL, RO a UK výslovne uvádza len nenávisť, IE a UK sa domnievajú, že pojem násilie je účinne zahrnutý vo výraze nenávisť, CZ ho považuje za zahrnutý za určitých okolností a HU ho považuje za zahrnutý prostredníctvom vnútroštátnej judikatúry.

Podľa rámcového rozhodnutia môže byť obeťou podnecovania skupina osôb alebo člen tejto skupiny. Dvanásť členských štátov (BE, DE, EL, FR, HR, CY, LT, LU, MT, AT, PT a SK) výslovne uvádza skupiny a jednotlivých členov v súlade s rámcovým rozhodnutím. V NL je podnecovanie k nenávisti namierené *voči osobám* a podnecovanie k násiliu *voči osobe*. Osem členských štátov (CZ, DK, IE, ES, HU, RO, FI a SE) výslovne uvádza len skupinu osôb. Sedem členských štátov výslovne neuvádza skupiny ani jednotlivcov. Podľa BG, LV, PL a SI zahŕňajú ich trestné činy skutky voči skupinám a aj jednotlivcom. EE, IT a UK neposkytli žiadne podrobné informácie. V EE sa podnecovanie trestne postihuje, ak vedie k ohrozeniu osoby.

Rámcové rozhodnutie sa uplatňuje, keď sa obete podnecovania vymedzujú podľa rasy, farby pleti, náboženského vyznania, rodového pôvodu či národného alebo etnického pôvodu. Zoznam dôvodov sa netransponoval vo všetkých členských štátoch, ale zdá sa, že cieľ bol vo všeobecnosti splnený. BE, HR, CY a SK výslovne uvádzajú všetky dôvody a podľa všetkého aj LU, v ktorom výraz „rodový pôvod“ zodpovedá výrazu „rodinný stav“. DK, IE, AT, PT, SE a UK uviedli všetky dôvody okrem rodového pôvodu a BG, DE, ES, FR, IT, LV a HU neuviedli farbu pleti a rodový pôvod. MT a SI neuviedli rodový pôvod a národný pôvod a LT farbu pleti a etnický pôvod. CZ, EL, NL, PL a RO neuviedli farbu pleti, rodový pôvod a národný pôvod. Výrazy „pôvod“ (EE, FR, SI a FI) a „etnický pôvod“ (RO) možno z významového hľadiska považovať za totožné s výrazom „rodový pôvod“. Výrazom „národnosť“ (BG a LT) sa podľa všetkého neodzrkadľuje širší význam výrazu „národný pôvod“.

3.1.2. Verejné rozširovanie alebo distribúcia písomností, obrázkov alebo iných materiálov podnecujúcich k násiliu alebo nenávisti

V rámcovom rozhodnutí sa stanovuje, že skutky verejného podnecovania k násiliu alebo nenávisti prostredníctvom verejného rozširovania alebo distribúcie písomností, obrázkov alebo iných materiálov sa tiež považujú za trestné, čím sa naznačuje, že sa pod tým nerozumie iba verbálna komunikácia. V súlade s požiadavkami uvádza väčšina členských štátov v ustanoveniach, ktoré sa týkajú samotného trestného činu, konkrétne prostriedky rozširovania (BE, BG, DE, EL, IE, FR, HR, CY, LT, LU, MT, NL, PL, PT a UK). Iné členské štáty však v tejto súvislosti odkazujú na oddiely všeobecného výkladu v trestnom zákone (CZ, HU a SK), oficiálne správy (FI) alebo prípravné práce (SE). LV odkazuje na judikatúru, v ktorej sa postihuje komunikácia on-line. ES používa výraz *„šíri urážlivé informácie“ a* IT výraz *„propaguje myšlienky“*. EE, AT a SI stanovujú iba to, že sa skutok musí spáchať verejne, a DK stanovuje, že sa skutok musí spáchať verejne alebo s úmyslom rozsiahlejšieho šírenia.

3.1.3. Verejné schvaľovanie, popieranie alebo hrubé zľahčovanie genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov

V rámcovom rozhodnutí sa stanovuje, že členské štáty musia trestne stíhať verejné schvaľovanie, popieranie alebo hrubé zľahčovanie trestných činov vymedzených v článkoch 6, 7 a 8 Štatútu MTS (zločiny genocídy, zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny) namierené

voči skupine osôb alebo členovi tejto skupiny vymedzenej podľa rasy, farby pleti, náboženského vyznania, rodového pôvodu či národného alebo etnického pôvodu, ak sú tieto skutky vykonané tak, že môžu podnecovať násilie alebo nenávisť voči takejto skupine alebo členovi takejto skupiny.

Toto ustanovenie sa môže transponovať bez výslovného odkazu na Štatút MTS v prípade, že sa v príslušných vnútroštátnych právnych predpisoch vymedzujú pojmy genocída, zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny a tieto vymedzenia sa zhodujú s vymedzeniami uvedenými v predmetnom štatúte. Osem členských štátov (BG, HR, CY, LU, LT, MT, SI a SK) trestne stíha tieto tri typy skutkov (t. j. verejné schvaľovanie, popieranie a hrubé zľahčovanie). CY, LU, MT, SI a SK výslovne uvádzajú uvedené články štatútu alebo ich veľmi úzko reprodukujú. SK vyžaduje, aby skutok znevažoval alebo ohrozoval skupinu alebo jednotlivca.

Sedem členských štátov výslovne neuvádza všetky tri typy skutkov, pričom ES, FR, IT a PL uvádzajú len schvaľovanie, PT popieranie a LV a RO schvaľovanie alebo popieranie (RO trestne postihuje *zľahčovanie* len v súvislosti s distribúciou materiálov). LV a PT uvádzajú všetky medzinárodné trestné činy, zatiaľ čo RO uvádza genocídu a zločiny proti ľudskosti a ES a IT len genocídu.

Pokiaľ ide o požadovaný účinok skutkov v zmysle ich možného podnecovania k násiliu alebo nenávisti, FR, IT, LV, LU a RO nevyžadujú, aby sa tieto skutky vykonali tak, že môžu podnecovať násilie alebo nenávisť, zatiaľ čo BG, ES, PT a SI vyžadujú viac, než iba pravdepodobnosť podnecovania.

Trinásť členských štátov (BE, CZ, DK, DE, EE, EL, IE, HU, NL, AT, FI, SE a UK) nemá žiadne trestnoprávne ustanovenia, ktorými sa upravujú tieto skutky. DE a NL uvádzajú, že vnútroštátna judikatúra, ktorá sa uplatňuje v prípade popierania a/alebo zľahčovania holokaustu, sa uplatňuje aj na skutky uvedené v tomto článku.

3.1.4. Verejné schvaľovanie, popieranie alebo hrubé zľahčovanie zločinov vymedzených v Charte Medzinárodného vojenského tribunálu

V rámcovom rozhodnutí sa ukladá členským štátom povinnosť trestne stíhať verejné schvaľovanie, popieranie a hrubé zľahčovanie zločinov proti mieru, vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti spáchaných významnými vojnovými zločincami z európskych krajín Osi. Takéto skutky sa môžu považovať za konkrétny prejav antisemitizmu v prípade že sú vykonané spôsobom, ktorý môže podnecovať násilie alebo nenávisť. Je preto mimoriadne dôležité, aby sa tieto skutky trestne postihovali podľa vnútroštátnych trestných zákonov[6].

Toto ustanovenie sa môže transponovať bez konkrétneho odkazu na Chartu Medzinárodného vojenského tribunálu pokiaľ je zrejmé, že ide o konkrétne historické zločiny spáchané európskymi krajinami Osi. FR, CY, LU a SK výslovne odkazujú na Chartu Medzinárodného vojenského tribunálu, ale právne predpisy FR sa v súčasnosti obmedzujú len na *popieranie* zločinov a v právnych predpisoch LU sa neuvádzajú zločiny proti mieru.

Šesť členských štátov (BE, CZ, DE, LT, HU a AT) uvádza *národnosocialistický režim* alebo *nacistické Nemecko* ako relevantných páchateľov týchto zločinov. Z týchto 6 štátov sa BE konkrétne zmieňuje len o genocíde, zatiaľ čo CZ a HU uvádzajú genocídu a iné zločiny proti ľudskosti. RO uvádza popieranie a schvaľovanie holokaustu, pričom *zľahčovanie* uvádza len v súvislosti s distribúciou materiálov. SI uvádza popieranie, schvaľovanie a zľahčovanie

[6] ESĽP vyhlásil, že „*popieranie zločinov proti ľudskosti predstavuje jednu z najzávažnejších foriem rasového hanobenia Židov a podnecovania nenávisti voči nim*“ (Garaudy/Francúzsko, rozsudok z 24.6.2003). Okrem toho sa popieranie alebo revízia „*jasne potvrdených historických skutočností (napríklad holokaustu) […] vylučuje na základe článku 17* [zákaz zneužitia práv] EDĽP *z ochrany podľa článku 10 [*sloboda prejavu*]*“ (Lehideux a Isorni/Francúzsko, rozsudok z 23.9.1998).

holokaustu. LT a PL obmedzujú trestné stíhanie na zločiny spáchané národnosocialistickým režimom *proti litovskému národu alebo občanom* alebo *proti poľskému národu alebo občanom*, pričom PL v tejto súvislosti uvádza len popieranie.

Zvyšných pätnásť členských štátov (BG, DK, EE, EL, IE, ES, HR, IT, LV, MT, NL, PT, FI, SE a UK) nemá žiadne osobitné ustanovenia na trestné stíhanie príslušných skutkov. NL, FI a UK poskytli rozhodnutia o uložení trestov za zľahčovanie, schvaľovanie a popieranie holokaustu na základe trestnoprávnych ustanovení, ktorými sa trestá podnecovanie (NL), poburovanie proti etniku (FI) alebo vyvolávanie nenávisti (UK).

3.1.5. Voliteľné kvalifikátory

Niektoré členské štáty využili možnosť uvedenú v článku 1 ods. 2, ktorá členským štátom umožňuje trestať iba prejavy nenávisti, ktoré sú i) vykonané tak, že pravdepodobne narušia verejný poriadok, alebo ii) sú hrozbou, urážkou alebo hanobením. CY a SI toto ustanovenie uplatnili tak, že uvádzajú obidve uvedené alternatívy. V AT závisí označenie podnecovania k násiliu (nie k nenávisti) za trestný čin od toho, či pravdepodobne naruší verejný poriadok. V DE závisí trestnosť všetkých uvedených skutkov od toho, či dokážu narušiť verejný pokoj. Podľa judikatúry HU závisí trestnosť týchto skutkov od pravdepodobnosti narušenia verejného pokoja. Zdá sa, že v prípade MT závisí označenie podnecovania k násiliu alebo nenávisti za trestný čin od toho, či je výhražný, hanlivý alebo urážlivý, zatiaľ čo (podobne ako v prípade LT) v prípade schvaľovania, popierania alebo zľahčovania to závisí od jednej z týchto dvoch možností. V IE a UK závisí trestnosť skutku vyvolávania nenávisti od toho, či je výhražný, hanlivý alebo urážlivý.

Pokiaľ ide o možnosť uvedenú v článku 1 ods. 4, FR, CY, LT, LU, MT, RO a SK sa ju rozhodli uplatniť v súvislosti so skutkami verejného popierania alebo hrubého zľahčovania zločinov vymedzených v Štatúte MTS. CY, LT, LU, RO a SK túto možnosť uplatňujú v súvislosti so skutkami verejného popierania alebo hrubého zľahčovania zločinov vymedzených v Charte Medzinárodného vojenského tribunálu[7].

3.2. Podnecovanie, pomoc a navádzanie (článok 2)

Pokiaľ ide o článok 2, ktorý je venovaný podnecovaniu a navádzaniu k trestným činom uvedeným v článku 1 a pomoci pri páchaní týchto trestných činoch, prakticky všetky členské štáty uplatňujú všeobecné horizontálne predpisy upravujúce takéto konanie[8].

3.3. Tresty (článok 3)

Prevažná väčšina členských štátov implementovala požiadavku, aby sa za skutky, ktoré sa týkajú prejavov nenávisti, ukladali tresty s *hornou hranicou* najmenej 1 až 3 roky odňatia slobody. Horná hranica trestu za prejavy nenávisti sa pohybuje od 1 roka (BG) do 7 rokov (UK, v prípade odsúdenia na základe obžaloby). Niektoré členské štáty (BE, EL, IE, FR, CY, LV, LT, LU, NL, PL, RO, FI, SE a UK) umožňujú súdom uložiť pokutu ako alternatívu k trestu odňatia slobody. Horná hranica trestu za verejné schvaľovanie, popieranie alebo hrubé zľahčovanie zločinov sa pohybuje od 1 roka a pokuty (BG) až do 20 rokov (AT), pričom DE, FR, CY, LV, LT a RO umožňujú súdom ako alternatívu uložiť pokutu alebo iný postih.

3.4. Rasistické a xenofóbne trestné činy páchané z nenávisti (článok 4)

V rámcovom rozhodnutí sa vyžaduje, aby členské štáty vo svojich trestných zákonoch osobitne riešili rasistickú a xenofóbnu motiváciu, alebo aby zabezpečili, že ich súdy vezmú

[7] Túto možnosť nemožno uplatniť pri skutkoch schvaľovania týchto zločinov.

[8] Zdá sa, že len MT má osobitné ustanovenie týkajúce sa podnecovania, pomoci a navádzania v súvislosti s týmito trestnými činmi.

túto motiváciu do úvahy pri ukladaní trestov. Členské štáty musia vzhľadom na diskriminačný charakter rasistických a xenofóbnych motívov a ich vplyv na jednotlivcov, skupiny a spoločnosť vo všeobecnosti zabezpečiť, aby boli rasistické a xenofóbne motívy náležite odhalené a primerane sa riešili.

Pätnásť členských štátov (CZ, DK, EL, ES, HR, IT, CY, LV, LT, MT, AT, RO, FI, SE a SK) využilo prvú možnosť uvedenú v článku 4 a vo svojich trestných zákonoch ustanovilo, že rasistická a xenofóbna motivácia *sa považuje* za priťažujúcu okolnosť pri *všetkých trestných činoch*. Osem členských štátov (BE, BG, DE, FR, HU, PL, PT a UK) stanovuje, že rasistická alebo xenofóbna motivácia sa považuje za priťažujúcu okolnosť, pokiaľ ide o určité (často násilné) trestné činy, napríklad vraždu, ťažkú ujmu na zdraví a iné násilie páchané na ľuďoch alebo majetku. Tri členské štáty z druhej uvedenej skupiny využívajú aj druhú možnosť uvedenú v článku 4, keďže majú trestnoprávne ustanovenia, v ktorých sa uvádza, že súdy *môžu* vziať rasistickú motiváciu do úvahy (BE), alebo poskytli judikatúru a podrobné štatistiky, v rámci ktorých sa preukazuje, že rasistická a xenofóbna motivácia sa zohľadňuje (DE a UK).

PL, PT a SI odkazujú na všeobecné trestnoprávne ustanovenia, v rámci ktorých sa stanovuje, že sa vezme do úvahy všeobecná motivácia páchateľa, a EE odkazuje na priťažujúcu okolnosť iných nízkych pohnútok. HU odkazuje na značný počet zaevidovaných trestných činov páchaných z nenávisti a na odsúdenia za tieto činy, nepredložilo však zatiaľ príslušnú judikatúru. NL poukazuje na oficiálny usmerňovací dokument, v ktorom sa uvádza, že rasistická a xenofóbna motivácia by sa mala zohľadňovať, zatiaľ čo IE a LU iba uvádzajú, že súdy môžu vždy zohľadniť motiváciu.

3.5. Zodpovednosť právnických osôb a uplatniteľné tresty (články 5 a 6)

Právnické osoby musia byť zodpovedné za prejavy nenávisti spáchané osobou, ktorá má v rámci právnickej osoby *vedúce postavenie*, alebo v prípade, že nedostatočný dohľad zo strany tejto osoby umožnil spáchanie prejavov nenávisti osobou, ktorá je jej podriadenou osobou. Aj keď sa v rámcovom rozhodnutí neukladá členským štátom povinnosť ukladať trestnoprávne sankcie, tresty musia byť vo všetkých prípadoch *účinné, primerané a odradzujúce*.

V právnych predpisoch väčšiny členských štátov (okrem EL, ES, IT a SK[9]) sa rieši zodpovednosť právnických osôb v prípade prejavov nenávisti. Väčšina z nich túto oblasť upravuje prostredníctvom horizontálnych ustanovení trestného zákona[10] a uložením trestnoprávnych pokút.

Článok 5 sa musí transponovať s ohľadom na *všetky* osoby konajúce v prospech právnickej osoby. Niektoré vnútroštátne právne predpisy sú v tomto smere nejasné (BE, DK a LU). Iné, zdá sa, pridávajú podmienky – napríklad požiadavku, že *muselo dôjsť k obohateniu* (BG), právnickej osoby, požiadavku, že *trestný čin predstavuje porušenie nejakej povinnosti právnickej osoby* (HR), a pravidlo, že sa proti právnickej osobe môžu podniknúť kroky, len ak súd *predtým* uložil trest fyzickej osobe (HU).

3.6. Ústavné pravidlá a základné zásady (článok 7)

FR, HU, SE a UK vo svojich oznámeniach odkazovali na článok 7 rámcového rozhodnutia.

---

[9] SK ustanovuje formu nepriamej zodpovednosti umožnením „zhabania peňažnej čiastky“.

[10] FR má osobitný systém pre určité trestné činy spáchané prostredníctvom tlače, v ktorom nie je zahrnutá zodpovednosť právnických osôb.

Komisia venuje osobitnú pozornosť zabezpečeniu, aby transpozícia rámcového rozhodnutia v plnej miere rešpektovala všetky základné práva zakotvené v Charte základných práv, ktoré vyplývajú aj zo spoločných ústavných tradícií členských štátov.

V súlade s ustanoveniami Charty základných práv a Európskeho dohovoru o ľudských právach musí byť akékoľvek obmedzenie výkonu základných práv a slobôd stanovené zákonom a musí rešpektovať podstatu týchto práv a slobôd. S výhradou zásady proporcionality možno tieto práva a slobody obmedziť len vtedy, ak je to nevyhnutné a skutočne to zodpovedá cieľom všeobecného záujmu, ktoré sú uznané Úniou, alebo ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných[11].

Európsky súd pre ľudské práva uznal, že tolerancia a rešpektovanie rovnosti všetkých ľudí vytvárajú základy demokratickej a pluralitnej spoločnosti. Okrem toho uviedol, že vyjadrenia namierené proti základným hodnotám dohovoru sa nesmú zahrnúť pod ochranu podľa článku 10 (sloboda prejavu)[12].

3.7. Začatie vyšetrovania alebo trestného stíhania (článok 8)

Členské štáty musia zabezpečiť, aby vyšetrovanie alebo trestné stíhanie prejavov nenávisti neboli závislé od oznámení alebo obvinení zo strany obete týchto skutkov, a to aspoň v tých najzávažnejších prípadoch. Kým väčšina členských štátov má osobitné, často horizontálne trestnoprávne ustanovenia, ktorými sa pri väčšine trestných činov (vrátane prejavov nenávisti) zabezpečuje vyšetrovanie a/alebo trestné stíhanie *ex officio*, niektoré členské štáty poskytli judikatúru, oficiálne vyhlásenia a ďalšie informácie na preukázanie vykonávania tohto ustanovenia v praxi.

3.8. Súdna právomoc (článok 9)

Právne predpisy každého členského štátu zahŕňajú územný princíp, podľa ktorého sa ustanovuje súdna právomoc pri trestných činoch prejavov nenávisti v prípade skutkov, ktoré boli spáchané *celé alebo čiastočne na jeho území*. Všetky členské štáty okrem IE a UK tiež oznámili trestnoprávne predpisy, ktoré osobitne rozširujú ich súdnu právomoc na skutky spáchané *jedným z (ich) štátnych príslušníkov*. Zdá sa, že v prípade IT, PT a RO boli prejavy nenávisti z takéhoto rozšírenia vyňaté.

Pokiaľ ide o právnické osoby, 21 členských štátov neposkytlo žiadne presvedčivé informácie o transpozícii ustanovenia, podľa ktorého sa musí ustanoviť súdna právomoc, ak bol skutok spáchaný v *prospech právnickej osoby, ktorá má svoje ústredie na území tohto členského štátu*.

Prejavy nenávisti on-line sú jednou z najbežnejších foriem prejavovania rasistických a xenofóbnych postojov. Preto by členské štáty mali mať k dispozícii prostriedky, ktorými môžu zasiahnuť proti prejavom nenávisti on-line. Členské štáty musia pri stanovovaní súdnej právomoci vo vzťahu k skutkom spáchaným na ich území zabezpečiť, aby sa ich súdna právomoc vzťahovala aj na prípady, keď sú skutky spáchané prostredníctvom informačného systému a páchateľ alebo materiál, ktorý sa nachádza v tomto systéme, sú na ich území. Zdá sa, že iba CY úplne transponoval tieto predpisy o súdnej právomoci do svojich právnych predpisov. Právne predpisy DK, MT a SI obsahujú osobitné odkazy na informačné systémy a HR odkazuje na trestné činy spáchané prostredníctvom elektronickej tlače. CZ, LU, HU, AT, PT, RO, SK a SE sa vyjadrili, že ich všeobecné pravidlá súdnej právomoci sa vzťahujú aj na prejavy nenávisti on-line, neposkytli však žiadne podrobnejšie informácie. Na druhej strane, BE, BG, DE, FR a UK poskytli judikatúru, a tak preukázali, že sa ich súdy zaoberali

[11] Uvedené v článku 52 ods. 1 Charty základných práv a podobne v článku 10 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach, konkrétne v súvislosti so slobodou prejavu.

[12] Rozsudky zo 4.12.2003 (*Gündüz/Turecko)* a 24.6.2003 (*Garaudy/Francúzsko)*.

prípadmi, ktoré sa týkali informačných systémov. Zdá sa, že vo väčšine týchto prípadov sa ustanovuje súdna právomoc, ak je páchateľ fyzicky prítomný, resp. ak má pobyt v príslušnej jurisdikcii alebo ak bol materiál prístupný v tejto jurisdikcii, alebo jasne určený verejnosti príslušnej krajiny.

4. NAVRHOVANÉ POSTUPY NA POSILNENIE VYKONÁVANIA RÁMCOVÉHO ROZHODNUTIA

Z informácií získaných od členských štátov vyplynulo, že orgány zodpovedné za vyšetrovanie a trestné stíhanie potrebujú praktické nástroje a zručnosti, aby mohli identifikovať a riešiť trestné činy, na ktoré sa vzťahuje rámcové rozhodnutie, a aby mohli spolupracovať a komunikovať s obeťami.[13] Mali by mať dostatočné znalosti o príslušných právnych predpisoch a jasné usmernenia.

Medzi osvedčené postupy, ktoré môžu podporiť vykonávanie týchto právnych predpisov, patrí existencia špeciálnych policajných jednotiek pre trestné činy páchané z nenávisti, špeciálne prokuratúry pre prejavy nenávisti a trestné činy páchané z nenávisti, podrobné usmernenia a tiež osobitná odborná príprava pre políciu, prokurátorov a sudcov.

K lepšiemu vykonávaniu môže prispieť aj výmena informácií a osvedčených postupov pomocou prepojenia príslušníkov orgánov presadzovania práva, prokurátorov a sudcov, organizácií občianskej spoločnosti a iných zúčastnených strán.

Prejavy nenávisti na internete vytvárajú vzhľadom na svoj osobitný charakter (vrátane obtiažnej identifikácie autorov nelegálneho obsahu on-line a náročného odstránenia tohto obsahu) osobitné požiadavky na orgány presadzovania práva a justičné orgány z hľadiska odborných znalostí, zdrojov a potreby cezhraničnej spolupráce.

Pri prejavoch nenávisti a trestných činoch páchaných z nenávisti je ich nedostatočné oznamovanie bežným javom[14]. Vzhľadom na charakter týchto trestných činov sa obete často rozhodnú využiť služby na podporu obetí namiesto toho, aby podali trestné oznámenie na polícii. Včasná implementácia smernice o obetiach je preto nevyhnutná na ochranu obetí prejavov nenávisti a trestných činov páchaných z nenávisti.

K účinnejšiemu vykonávaniu rámcového rozhodnutia môže prispieť existencia spoľahlivých, porovnateľných a systematicky zhromažďovaných údajov. Nahlásené prípady prejavov nenávisti a trestných činov páchaných z nenávisti, ako aj vývoj týchto prípadov, by sa mali vždy evidovať, aby sa mohla posúdiť úroveň stíhania a trestov. Zhromažďovanie údajov o prejavoch nenávisti a trestných činoch páchaných z nenávisti nie je v rámci EÚ jednotné, a preto neumožňuje vykonávať spoľahlivé porovnávania medzi jednotlivými krajinami[15]. Komisia požiadala všetky členské štáty, aby jej poskytli údaje o výskyte prejavov nenávisti a trestných činov páchaných z nenávisti a o trestnoprávnej reakcii na ne. Údaje poskytnuté 17 členskými štátmi sú uvedené v prílohe k tejto správe.

Rasistické a xenofóbne postoje vyjadrované mienkotvornými činiteľmi môžu prispieť k tvorbe spoločenskej klímy, ktorá schvaľuje rasizmus a xenofóbiu, a môžu preto propagovať závažnejšie skutky, napríklad páchanie rasistického násilia. Verejné odsúdenie rasizmu

---

13 Vyšetrovanie skutkov s rasistickou a xenofóbnou motiváciou a uplatnenie vhodných sankcií je potrebné, aby sa zaistilo rešpektovanie základných práv potvrdených ESĽP v jeho rozsudkoch z 6.7.2005 (*Nachova a iní/Bulharsko*), 10.3.2010 (*Cakir/Belgicko*), 27.1.2011 (*Dimitrova a iní/Bulharsko*).

14 Pozri najmä správu Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA): *Zviditeľňovanie trestných činov z nenávisti v Európskej únii: uznávanie práv obetí* 2012.

15 Tamže.

a xenofóbie orgánmi, politickými stranami a občianskou spoločnosťou prispieva k uvedomeniu si závažnosti týchto javov a k aktívnemu boju proti rasistickým a xenofóbnym prejavom a správaniu[16].

5. ZÁVER

V súčasnosti sa zdá, že viacero členských štátov netransponovalo v plnej miere a/alebo správne všetky ustanovenia rámcového rozhodnutia správne, a to konkrétne pokiaľ ide o trestné činy popierania, schvaľovania a hrubého zľahčovania určitých trestných činov. Väčšina členských štátov má ustanovenia o podnecovaní k rasistickému a xenofóbnemu násiliu a nenávisti, zdá sa však, že nie vždy sú v nich úplne transponované trestné činy uvedené v rámcovom rozhodnutí. Určité medzery sa zistili aj v súvislosti s rasistickou a xenofóbnou motiváciou trestných činov, zodpovednosťou právnických osôb a súdnou právomocou.

Komisia preto zastáva názor, že úplná a správna právna transpozícia existujúceho rámcového rozhodnutia predstavuje prvý krok k účinnému boju proti rasizmu a xenofóbii prostredníctvom trestného práva jednotným spôsobom v rámci celej EÚ.

Komisia v priebehu roka 2014 nadviaže dvojstranné rozhovory s členskými štátmi s cieľom zaistiť úplnú a správnu transpozíciu rámcového rozhodnutia pri náležitom zohľadnení Charty základných práv a predovšetkým slobody prejavu a združovania[17].

[16] Pozri rozsudky ESĽP zo 6.7.2006 *(Erbakan/Turecko)* a 16.7.2009 *(Féret/Belgicko)*.

[17] Pozri článok 10 protokolu č. 36 Lisabonskej zmluvy. Konania o porušení predpisov týkajúce sa rámcových rozhodnutí nie sú prípustné pred 1. decembrom 2014.